

NOTATKI

Ptaki

*Andrzej Dombrowski, Józef Hordowski, Zbigniew Kasprzykowski,
Artur Goławski, Mirosław Rzepała, Sławomir Chmielewski*

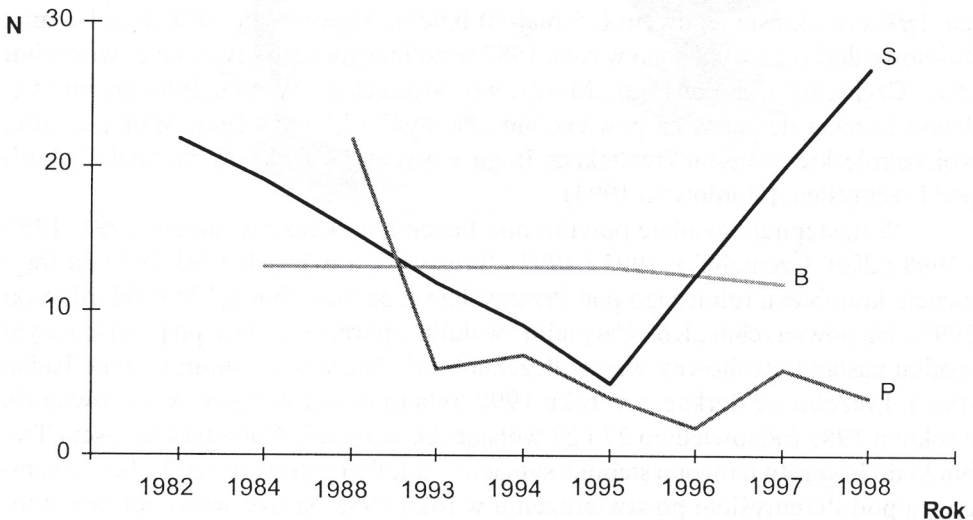
O ZMIANACH LICZEBNOŚCI DERKACZA *Crex crex* WE WSCHODNIEJ POLSCE

Derkacz zaliczany jest przez Collara *et al.* (1994) do grupy gatunków globalnie zagrożonych wyginięciem. Poniższa notatka stanowi przyczynek do dyskusji o zmianach liczebności tego gatunku we wschodniej Polsce, gdzie występuje jeszcze dość znaczna populacja tego gatunku. W notatce wykorzystano wyłącznie wyniki z powierzchni próbnych przebadanych w czasie nocnych kontroli w optymalnym dla derkacza okresie lęgowym (15 maj-10 lipiec). Najwcześniej w Polsce badania ilościowe derkacza wykonano w roku 1982 w dolinie górnego Liwca na powierzchni „Kol. Czepielin” (7,5 km²) (gm. Mordy, woj. siedleckie). W roku 1984 przeprowadzono liczenia derkacza na powierzchni „Prostyń” (4,1 km²) (gm. Małkinia Grn., woj. ostrołęckie) w ujściu Treblinki do Bugu, a w roku 1988 na pow. próbnej (24 km²) pod Przemysłem (Hordowski 1994).

W następnej dekadzie powtórzono liczenia derkaczy w latach: 1994, 1995 i 1998 („Kol. Czepielin”); 1995 i 1997 („Prostyń”), a w latach 1993-1998 na fragmencie krajobrazu rolniczego pod Przemysłem o powierzchni 1,3 km² (Hordowski 1997). Na powierzchni „Kol. Czepielin” w dolinie górnego Liwca, po przejściowym spadku nastąpił gwałtowny wzrost liczebności derkacza w ostatnim sezonie badań (ryc.). Liczebność derkacza w roku 1998 była tu nawet wyższa - w porównaniu z rokiem 1982 (odpowiednio 27 i 22 wołających samców). Natomiast w ujściu Treblinki do Bugu stwierdzono stabilną sytuację – w kolejnych sezonach 12 lub 13 samców a pod Przemysłem po stwierdzeniu w roku 1988 bardzo wysokiej liczebności nastąpił na przełomie lat 80. i 90. znaczny spadek (z 22 do 7 wołających samców (ryc.).

Generalnie przyjmuje się, że największy spadek zachodnioeuropejskiej populacji derkacza nastąpił po roku 1970 (Tucker i Heath 1994). Również w Polsce, w latach 70. nastąpił wyraźny spadek liczebności tego gatunku w południowej i centralnej części kraju (Tomiałojć 1990). Wyniki uzyskane pod Siedlcami i Przemysłem

wskazują, że jeszcze w I połowie lat 80. był derkacz – przynajmniej lokalnie – gatunkiem licznym. W dolinie górnego Liwca pod Siedlcami (pow. „Kol. Czepielin”) spadek liczebności udokumentowano dopiero w trakcie ponownych badań w latach 1994-1995. Na powierzchni tej nie można wykluczyć wpływu pogłębienia rowów melioracyjnych w latach 1986-1987, które wcześniej były zupełnie niedrożne z powodu całkowitego zarośnięcia, na stan populacji derkacza. W roku 1998 rowy ponownie pogłębiono, a pomimo tego w tym samym roku stwierdzono tu rekordową liczebność, znacznie wyższą niż w okresie 1994-1995, kiedy łąki na omawianej powierzchni były bardzo wilgotne na skutek intensywnych opadów deszczu w maju-czerwcu. Wzrost liczebności populacji derkacza na badanym fragmencie doliny górnego Liwca po spadku w latach 80. i w I połowie lat 90. przypuszczalnie mógł być efektem wyjątkowo wilgotnych sezonów wiosennych w całym poprzedzającym okresie: 1994-1997. Tomiałojć (1990) wskazuje na silne wahania liczebności tego gatunku: „zapewne uzależnione od poziomu wód”. Potwierdzeniem cytowanej tezy mogą być wyniki uzyskane w dolinie Omulwi (Równina Kurpiowska). W roku 1995 charakteryzującym się w maju i czerwcu wyjątkowo wysokim poziomem wód zalewowych w dolinie górnego biegu tej rzeki, odnotowano na powierzchni 23,5 km² aż 53 samce na nocnych, czerwcowych kontrolach. Natomiast na tej samej powierzchni w roku 1997 charakteryzujący się znacznie niższym poziomem wód w dolinie, odnotowano na nocnych, czerwcowych kontrolach zaledwie 38 samców. Nastąpił zatem blisko 30% spadek liczebności odzywających się samców.

Ryc. Zmiany liczebności (N) samców derkacza *C. crex* na trzech powierzchniach próbnych we wschodniej Polsce: S - pow. „Kol. Czepielin” w dolinie górnego Liwca pod Siedlcami; B - pow. „Prostyń” w ujściu Treblinki do Bugu; P - powierzchnia pod Przemyślem

Fig. Changes in numbers (N) of males of corn crake *Crex crex* on three studied plots in E Poland: S - „Kol. Czepielin” in upper flow of Liwiec river near Siedlce; B - „Prostyń” in a mouth of the Treblinka river to Bug river; P - plot near Przemyśl

Bez określenia optymalnego poziomu wilgotności łąk oraz – powszechnie podkreślanego – wpływu sianokosów na sukces łąkowy, niemożliwe będzie prognozowanie kierunku i natężenia zmian liczebności łąkowych populacji derkacza oraz jego ochrony.

Literatura

- Collar N. J., Crosby M. J., Stattersfield A. J. 1994. *Birds to Watch 2: the world list of threatened birds*. Conservation Series No. 4, Bird Life International, Cambridge.
- Hordowski J. 1994. *Ptaki łąkowe w krajobrazie wiejskim Progu Lessowego*. Bad. Orn. Ziemi Przem. 2: 43-73.
- Hordowski J. 1997. *Występowanie przepiórki *Coturnix coturnix* i derkacza *Crex crex* w krajobrazie rolniczym regionu przemyskiego*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 99-105.
- Tucker G. M., Heath M. F. (eds.) 1994. *Birds in Europe – their conservation status*. Conservation Series No. 3, Bird Life International, Cambridge.
- Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski, rozmieszczenie i liczebność*. PWN, Warszawa.

Adres do korespondencji:

Andrzej Dombrowski, ul. Świerkowa 18, 08-110 Siedlce

ON CHANGES IN NUMBERS OF CORN CRAKE *Crex crex* IN EASTERN POLAND

Summary

On three research plots in E Poland the changes in numbers of corn crane were investigated. In the upper flow of Liwiec river (Siedlce province) between 1982 and 1994-1995 the numbers of species decreased. But in 1998 the numbers increased distinctively (Fig.). Between 1984 and 1997 near Przemyśl (Przemyśl province) the numbers were constantly decreasing while in Bug river valley (Ostrołęka province) the numbers were stable. During the study period no important changes in vegetation structure were observed. In 1994-1998 the meadows were very wet due to intense rainfall in May and June.